בלוטיקע טעג

ראמאן פון אידישן לעבן אין דער צייט פון די ערשטע יאָרן פון דער וועלט מלחמה.

פון י. נאַרטאָו

(פארטזעצונג)

אזוי ריידנדיק האט ראנאָוויץ ארויס־געפירט די גרעפן פון דער פעסטונג און ער האט איר געהאלפן אריינשטייגן אין וואגן. דאן האט ער א רוף געטאָן די חברים, וועלכע האבן אונטערדעסן גע־האלטן זייערע רעוואלווערס אויסגע־שטעלט אויף די ריכטער, און ער האט זיי געזאגט, אז זיי זאָלן ניט ארויסאָזן פון דער פעסטונג קיין איינציקן פון די ריכטער, אָדער די אנדערע דייטשע באַ־אמטע, נאר זאָלן מיט דינאמיט אויפריי־סען די פעסטונג צוזאמען מיט די מעגשן.

און ווערנד ער, ראנאָוויץ איז צוזאמען מיט דער גרעפן אוועקגעפאָרן אין דער פינסטערער נאכט, האבן סעמיאָז און מירקין פינקטלאך דורכגעפירט זיין באַ־פעל.

און א נאנצע נאכט איז דער הימל פון וואקנא געווען ווי איינגעטונקען אין א ים פון בלוט רויטע פלאמען, און די עקס־פלאָזיע האט זיך געהערט אויף מיילן ווייט, און די שטארקע וואקנער פעס־טונג איז פארוואנדלט געווארן אין א חורבה, נאר די איינוואוינער פון דער געגנט, וועלכע האבן אין שרעק זיך באַ־האלטן אין די קעלערן, האבן געגלויבט, אז די רוסן האבן געמאכט אן אטאקע, אין בערלין אָבער האט מען די נאנצע געשיכטע פארשוויגן. און אזוי האט די וועלט קיינמאל ניט געוויסט, דאס דער אידישער רעוואלוציאָנער, שלמה ראנאָ־ווין מיט זיינע חברים האבן אין די אקר־פירטע געגנטן פארניכטעט א דייטשע פעסטונג און זיי געגעבן א גרעסערע מפ־לה ווי דער שטארקסטער שונא.

קאפּטיל 36

אין דעם רימאנער וואלד, באשיצט פון די הויכע בערג, וואו די חברים האָ־בען זיך באפעסטיקט קעגן די דייטשע באַלאָנען, האט געהערשט גרויס פרייד, אלס ראנאָוויץ איז צוריקגעקומען. בלויז שטיין, דער לאנגער אנטאָן און אלע אי־בעריקע, האבן זיך געדרייט ארום אים און האבן אים־ גראטולירט.

און רחל, זיין שיינע ווייב, איז מיט א געוויין אים געפאלן אויפ'ן האלז און הייסע, פריידנס טרערן, זיינען איר גע־רונען איבער די באקן.

דער גרעפן מאריע לואיזע האט ראַ־גאָווין איינגעלאדן אלס גאסט אין זייער וואוינונג, און עס איז פאר איר ניט געבליבן קיין אנדער זאך צו טאָן.

וואוהין האט זי דען געקאָנט גיין, ווייסנדיק, אז זי איז איבעראל ארומגערינ־געלט פון מעכטיקע פיינט.

אזוי זיינען אוועק עטלאכע וואָכן. ווע־רענד אין דער דאזיקער צייט, האבן די חברים, ווי געוויינלאך, געשיקט יעדן טאג אין שטאט א שפּיאָן, וועלכער האט זיך געדארפט דערקונדיקן, אויב עס איז געווען וועלכע עס איז נייעס. אויסער דעם פלעגט ער דארפן ברייננען די בריוו מיט די קלאָגן, וואָס די אָרימע איינוואוינער פלעגן אוועקלייגן אונטערן שטיין, בע־טענדיק הילף ביי ראנאָוויץ'ען.

און אין די זעלבע עטלאכע וואָכן האָ־בען ווירקלאך פאסירט פילע נייעס, וואָס האט די חברים שטארק אינטערעסירט. די הויפּט נייעס איז געווען, דאס דער אָבערסט לעמקע איז געפונען; געווארן אין א פרימארגן פארבונדן איז א זאק און דערשטיקט אויף טויט.

וואלטער לעמקע האט שוין לאנג פאר־לאָרן זיין האפענונג אויף דער ליבע פון דער שיינער רחל, וועלכער ער האט פאר־פאלגן שוין פון דעם ערשטן טאג, וואָס ער האט איר דערזעען. און אזוי ווי יע־דער לומפּ וועלכער איז א פייגלינג, האט אויך דער דאזיקער עכט דייטשער קאָ־מאנדיר זיך איבערצייגט, אז עס איז פאר אים צופיל געפאר צו וועלן אוועקרייסן איר פון דעם רעוואלוציאָנער שלמה ראַ־נאָווין.

לעמקע האט דארום מער ניט גע־טראכט ווען רחל'ע, דערפאר אָבער האט ער ישרעקלאך געבושעוועט צוויש די איינוואוינער וועלכע זיינען געווען שוואך און האבן ניט געקאָנט און ניט געוואגט זיך צו פארטיידיקן קעגן דעם דייטשן קאָמאנדיר. לעמקע'ס שאנדטאט עגן די פרויען זיינען געווען שרעקלאכע. עס זיינען געווען פאלן, ווען דער דאזיקער לומפּ פלעגט מיט א פריינט אן אפיצער זיך אריינרייסן אין א הויז אן ביידע פלעגן זיך טיילן מיט דער מוטער און מיט דער טאכטער איינע פאר דער אנ־דערער אין די אויגן.

די באראבעוועטע און געשענדעטע איינוואוינער האבן אין ערגעץ ניט גע־קאָנט געפינען קיין גערעכטיקייט. זיי האבן זיך געפּרובט באקלאָגן ביי דער הויפּט מיליטערישער מאכט אין בער־לין, האט מען זיי אפילו גארניט געענט־פערט. דאן האבן זיי געוואָלט דערציילן פאר דער וועלט פון די אלע שוידערלאכע פארברעכנס, וואָס ווערן באנאנענען אין די אקופּירטע לענדער, אָבער זייערע בריוו זיינען קאָנפיסקירט געווארן פון דער דייטשער צענזור, און לעמקעס שוידער־לאכע מעשים זיינען פון טאג צו טאג גע־ווארן אלץ שרעקלאכער.

די איינוואוינער פון יענער געגנט אין דער ליטע זיינען געטריבן געווארן צו פארבייטערטער פארצווייפלונג.

ביז ביי די אומגליקלאכע האט גע־פלאצט דער געדולד און זיי האבן באַ־שלאָסן מיט דעם געפאר אין זייער לעבן לויז צו ווערן פון דעם לומפּיקן קאָמאנ־דיר.

עס איז דאן אויסגעארבעט געווארן דער פּלאן פון א גרויסער פארשווערונג.

אין א געוויסן אונט, ווען וואלטער לעמקע איז געזעסן אין א ליבעס אונ־טערהאלטונג מיט איינער פון זיינע מעטערען, האט זיך צו אים געמעלדעט אן אומבאקאנטער דייטשער אפיצער, וועלכער האט אים געלאָזט וויסן, אז ער, לעמקע, ווערט גערופן צו א וויכטיקער מיליטערישער באראטונג אין דער הויפּט קוואַרטיר פון דעם אויבער קאָמאנדיר גראף פאָן סאלעם.

— און ווער זייט איר, הער קאָלעגע?

— האט לעמקע אים געפרעגט אביסל פארדעכטיק — איך האב אייך קיינמאל ניט געזעען אין הויפּט קוואַרטיר.

— ווי איר זעט, בין'איך אן אפיצער פון די אולאנען — האט דער פרעמדער געענטפערט. — מען האט מיך איבער־געפירט אהער פון גראדנא און איך געהער צום גענעראל שטאב, אלזא, איר ווערט העפאכסט געבעטן צו גיין שוין מיט מיר.

אָבער לעמקע איז געווען זייער פארזיכ־טיק, ער האט געוואוסט, אז ער ווערט פון אלעמען געהאסט, און צו דעם פרעמ־דען אפיצער, האט ער נאך אַ מער געהאט ווייניק צוטרויען. איבערהויפּט איז לעמ־קע קיינמאל ניט געגאנגען אליין אן א שטארקער וואך.

— איך גי באן אדרעד אז מיין וואך זאל מיר באגלייטן, — האט ער געזאגט, — איר וועט דא איפּווארטן. איך קום גלייך צוריק.

— אויב איר ווילט ניט אנדערש, — האט דער פרעמדער אפיצער געענטפערט און ער האט גלייכגילטיק פארקוועטשט מיט די פּלייצעס. — אָבער דאס איז ניט נויטיק, זאג איך אייך. אין דרויסן וואַרט אן אוטאָמאָביל. דער וועג איז ניט ווייט און מיר וועלן קומען שנעל.

לעמקע האט ניט געגרן אנגענומען דעם פארשלאג, דען ערשטנס, האט ער דאך געמוזט אויספאָלגן דעם באפעל פון דעם אויבער קאָמאנדיר און, צווייטנס, האט ער פאר דעם פרעמדן אפיצער ניט גע־וואלט זיך ווייזן אלס פייגלינג. ער האט, אלזא, שנעל זיך אנגעטאן זיין מיליטע־רישן מאנטל און ער איז ארויסגעגאנגען מיט דעם אפיצער פון הויז.

באלד זיינען זיי ביידע געזעסן אין דעם אוטאָמאָביל, וועלכער האט מיט גרויס שנעלקייט זיך דערווייטערט פון לעמקע'ס הויז.

ניט לאנג אָבער זיינען זיי געפאָרן, ביים עק שטאט האט זיך דער אוטאָמאָ־ביל פּלוצלונג זיך אָפּגעשטעלט און א צענדליק הענט האבן אויפגעריסן די טי־רעל פון דער מאשין.

— וואס דארוים מער ניט גע־טראכט ווען רחל'ע, דערפאר אָבער האט ער ישרעקלאך געבושעוועט צוויש די איינוואוינער וועלכע זיינען געווען שוואך און האבן ניט געקאָנט און ניט געוואגט זיך צו פארטיידיקן קעגן דעם דייטשן קאָמאנדיר. לעמקע'ס שאנדטאט עגן די פרויען זיינען געווען שרעקלאכע. עס זיינען געווען פאלן, ווען דער דאזיקער לומפּ פלעגט מיט א פריינט אן אפיצער זיך אריינרייסן אין א הויז אן ביידע פלעגן זיך טיילן מיט דער מוטער און מיט דער טאכטער איינע פאר דער אנ־דערער אין די אויגן.

די באראבעוועטע און געשענדעטע איינוואוינער האבן אין ערגעץ ניט גע־קאָנט געפינען קיין גערעכטיקייט. זיי האבן זיך געפּרובט באקלאָגן ביי דער הויפּט מיליטערישער מאכט אין בער־לין, האט מען זיי אפילו גארניט געענט־פערט. דאן האבן זיי געוואָלט דערציילן פאר דער וועלט פון די אלע שוידערלאכע פארברעכנס, וואָס ווערן באנאנענען אין די אקופּירטע לענדער, אָבער זייערע בריוו זיינען קאָנפיסקירט געווארן פון דער דייטשער צענזור, און לעמקעס שוידער־לאכע מעשים זיינען פון טאג צו טאג גע־ווארן אלץ שרעקלאכער.

די איינוואוינער פון יענער געגנט אין דער ליטע זיינען געטריבן געווארן צו פארבייטערטער פארצווייפלונג.

ביז ביי די אומגליקלאכע האט גע־פלאצט דער געדולד און זיי האבן באַ־שלאָסן מיט דעם געפאר אין זייער לעבן לויז צו ווערן פון דעם לומפּיקן קאָמאנ־דיר.

עס איז דאן אויסגעארבעט געווארן דער פּלאן פון א גרויסער פארשווערונג.

אין א געוויסן אונט, ווען וואלטער לעמקע איז געזעסן אין א ליבעס אונ־טערהאלטונג מיט איינער פון זיינע מעטערען, האט זיך צו אים געמעלדעט אן אומבאקאנטער דייטשער אפיצער, וועלכער האט אים געלאָזט וויסן, אז ער, לעמקע, ווערט גערופן צו א וויכטיקער מיליטערישער באראטונג אין דער הויפּט קוואַרטיר פון דעם אויבער קאָמאנדיר גראף פאָן סאלעם.

— און ווער זייט איר, הער קאָלעגע?

— האט לעמקע אים געפרעגט אביסל פארדעכטיק — איך האב אייך קיינמאל ניט געזעען אין הויפּט קוואַרטיר.

— ווי איר זעט, בין'איך אן אפיצער פון די אולאנען — האט דער פרעמדער געענטפערט. — מען האט מיך איבער־געפירט אהער פון גראדנא און איך געהער צום גענעראל שטאב, אלזא, איר ווערט העפאכסט געבעטן צו גיין שוין מיט מיר.

אָבער לעמקע איז געווען זייער פארזיכ־טיק, ער האט געוואוסט, אז ער ווערט פון אלעמען געהאסט, און צו דעם פרעמ־דען אפיצער, האט ער נאך אַ מער געהאט ווייניק צוטרויען. איבערהויפּט איז לעמ־קע קיינמאל ניט געגאנגען אליין אן א שטארקער וואך.

— איך גי באן אדרעד אז מיין וואך זאל מיר באגלייטן, — האט ער געזאגט, — איר וועט דא איפּווארטן. איך קום גלייך צוריק.

— אויב איר ווילט ניט אנדערש, — האט דער פרעמדער אפיצער געענטפערט און ער האט גלייכגילטיק פארקוועטשט מיט די פּלייצעס. — אָבער דאס איז ניט נויטיק, זאג איך אייך. אין דרויסן וואַרט אן אוטאָמאָביל. דער וועג איז ניט ווייט און מיר וועלן קומען שנעל.

לעמקע האט ניט געגרן אנגענומען דעם פארשלאג, דען ערשטנס, האט ער דאך געמוזט אויספאָלגן דעם באפעל פון דעם אויבער קאָמאנדיר און, צווייטנס, האט ער פאר דעם פרעמדן אפיצער ניט גע־וואלט זיך ווייזן אלס פייגלינג. ער האט, אלזא, שנעל זיך אנגעטאן זיין מיליטע־רישן מאנטל און ער איז ארויסגעגאנגען מיט דעם אפיצער פון הויז.

באלד זיינען זיי ביידע געזעסן אין דעם אוטאָמאָביל, וועלכער האט מיט גרויס שנעלקייט זיך דערווייטערט פון לעמקע'ס הויז.

ניט לאנג אָבער זיינען זיי געפאָרן, ביים עק שטאט האט זיך דער אוטאָמאָ־ביל פּלוצלונג זיך אָפּגעשטעלט און א צענדליק הענט האבן אויפגעריסן די טי־רעל פון דער מאשין.

— וואס דארוים מער ניט גע־טראכט ווען רחל'ע, דערפאר אָבער האט ער ישרעקלאך געבושעוועט צוויש די איינוואוינער וועלכע זיינען געווען שוואך און האבן ניט געקאָנט און ניט געוואגט זיך צו פארטיידיקן קעגן דעם דייטשן קאָמאנדיר. לעמקע'ס שאנדטאט עגן די פרויען זיינען געווען שרעקלאכע. עס זיינען געווען פאלן, ווען דער דאזיקער לומפּ פלעגט מיט א פריינט אן אפיצער זיך אריינרייסן אין א הויז אן ביידע פלעגן זיך טיילן מיט דער מוטער און מיט דער טאכטער איינע פאר דער אנ־דערער אין די אויגן.

די באראבעוועטע און געשענדעטע איינוואוינער האבן אין ערגעץ ניט גע־

ווען א קינד איז פיבעריש, ביין אומרואיק

קאליף., נעו. ווייער נרעב־צען, אפטער ברעכן פיבע־ריש־קייט, אין בייבים און קינדער, ציינט אין אלגע־מיין אז די שפּייז ווערט זוייער אין דעם קליינעם פארדייאונגס קאנאל.

ווען די דאזיקע סימפּ־טאמען דערשיינען, נים דער בייבי א טייל־לעפל פיליפס פילק אף מאגנע־זיא. נים עס צו צו דער ערשטער פעלשל שפּייז אין פרימארגן, עלטערע קינדער דארף מען נעבן א טיי־לעפל אין א גלאז וואסער דאס וועט מאכן באקוועמלאך דעם קינד־מאכן זיין מאגן נעדיגער לייכט. אין פיגע מינוט פילט ער זיך באקוועם, פרייליך, עס וועט אפרייניקן די נעדערס פריי פון זויערקייט, אומ־פארדייליכער שפּייז. עס עפנט די באוועלס אין פארשטאפונג, פארקילונגען, קינדערשע קראנקהיי־טען. קינדער נעמען עס גערן ווייל עס איז גע־שמאק, אנגענעם, באַ־שמעקס.

שטודירט אירע פילע נוצן פאר דער מוטער און קינד. שרייבט פאר דעם אינטערעסאנטן בוך, "יוזפול אינפארמיישאן". אדרעסירט צו

The Chas. H. Phillips Chemical Co.
Windsor, Ont.

עס וועט געשיקט ווערן פריי.

קויפנדיק, זייט זיכער צו באקומען די ריכטיקע פיליפס פילק אף מאגנעזיא. דאקטוירים האבן עס צונעשריבן פאר איבער 50 יאר.

מיין באזוך אין ארבעטס-צימער פון דער אידישער פאלקס שול

(צו דער דערעפענונג פון דעם בית־ספר עממי)

פון דר. יצחק ווייסטוב

אין א פרעמדער, כמעט גויאישער גע־בענט, ווערט אצינד דערעפנט די אידישע פאלקס שול. שווער איז צו זאגן פאראויס עתידות איבער איר גורל און אנטוויקלונג און דאך אז א סך לאנגע חקירות ווילט זיך מיר זאגן א קרעפטיקן יישר כח צו די מסעתקים ועל כולם צו די ארגאניזא־טארן דר. יצחק שפּירא און לערער טוזמאן.

פאר אלעם וויל איך דא איבערגעבן דעם רושם וואס האט אויף מיר געמאכט די הכנות פאר דער דערעפענונג פון דער נייער פאלקס שול. כ'מיין דא די פּעדא־גאגישע הכנות מצד דער לייטונג פון דר. שפּירא און לערער טוזמאן אין אנקלאנג מיט זייערע אנשיואונגען איבער דעם וועג, ציל און פּראגראם פון דער נייער אינסטי־טוציע.

עס מאכט אויף מיר דעם רושם אז זיי באראכטן זייער ווערק ניט אלס פשוט'ע פּראפעסיע, נאר אלס א הייליקע ארבעט, א פלאץ וואו זיי זאָלן האבן די מעגלאכ־קייט זייערע אידעאלן איבער דערציאונג צו פארווירקלאכן. דאס ארבעט צימער זעט אויס ווי אן ארט קונסט־אטעליע, וואו דער גאנצער חומר ווערט סיסטע־מאטיש געאָרדנט, כדי א אירישן־וועלטלאַ־כע נשמה צו בילדן, איך וואלט געבריכט דעם קראַאיישן אויסדרוק פון ביאליק'ן: בית־חיוצר לנשמת האומה. ארים אין אונזער קינד און דער גויאישער סביבה און נאך מער קאלט און אינדיפערענט איז דאס עלטערן הויז. ארים איז זיין פאנטא־זיע, ניטא קיין גרויסע שפּיל־רום פאר גייסטיקע ספּעקולאציעס, מיט וועלכע אונזער וועלט כאטש ארים אין חומר איז דאך געווען רייך אין גייסט. מיר לעבן אויך אין דער ארומיקער סביבה, כ'מיין די ענגלישע קולטור סביבה, אין א וועלט פון אויסערלאכע "אטרעקשאנס" בילדער מכל המינים, א סך צו זעען, אין דער לעע־טער צייט אויך צו הערן, אָבער קיין פלאץ פאר אינטואיציע. ד. ה. אריינקוקן אין זיין איינענער נשמה. צו דעם מוז מען האבן אביסעלע מנוחה; אט א דאס פעלט דעם יונגן דור. דאס פעלט אויך אונזע־רע קינדער וואס האבן פארלוירן דעם כח פון פאנטאזיע. מיר מוזן דערפאר דאס קינד קינסטלעריש, וועלטלאך און אידיש דערציען אויך מיט די מיטלען וואס ווירקן מער אויף דעם אויג און פון דארט א שריט ווייטער צום מח. דערפאר איז צו באגריסן די אייפעריקע כמעט איבער־מענשלאכע ארבעט וואס ווערט דא געטאָן כדי אט דעם וועג צו באטרעטן.

די חכנות ווערן געמאכט פאר ביידע קולטורן צוזאמען: אידיש און העבריאיש אלס צוויי באראכטיקטע עלעמענטן פון'ם שאפן־ריקן אידישן פאלקס גייסט. מיט גלייכער ליבע און אחריות צו ביידע.

א רייכע קאלעקציע פון כל'ערליי ביל־דער, דיאגראמען טאוולען, מפות זיינען דארט צו זעען, כדי דעם קינד אין א בולט'ער פארם דעם באטרעפנדיקן קעגנ־שטאנד פארשטענדלאך צו מאכן. באזונ־דערס זיינען אינטערעסאנט די אילוס־טראציעס איבער ארץ־ישראל און אידי־שער געשיכטע וואס זיינען געזאמלט פון א קונסטפולער האנט. א סך מי און פע־דאגאגישער זיין איז פאראן אין דער זאמ־לונג, לייכטער צוצוקוקן אלס דעם חומר פארצובאריטן.

דאס פּראבלעם פון אידישער פאלקס שול מיט גלייכן ערנסט אידיש און העב־רייאיש א ברייטן פלאץ אפצוגעבן איז ניט אזוי לייכט אבער עס איז דאך ניטא קיין אנדערע אויסוועג.

אנב האבן אליין דאס זעלבע דורכגע־מאכט כאטש ניט אפיציעל און אן דעש'נ־דיקע פּראגראמען. יוצא געווען ביידע רעות. עס איז דאמאלסט געווען לייכטער ווייל מ'האט די נאנצע צייט פון'ם טאג אפגעגעבן פאר'ן אידישן חנוך, דארט אבער וואו אונזערע קינ־ער גיבן אפ כמעט די בעסטע צייט פון דעם טאג פאר אל־געמיינע לימודים אין עקאנאמיע פון דער צייט זייער ווייניק זיך אין די חיפּוזאד אין אביסעלע א ווארימע נאציאנאלע אידישע סביבה דעם אידישן מינד צו געבן.

דעם שיינעם אידישן עבר אין א פאר־בענרייכער מאדערנער פארם דורכצופירן דורך לערער וואס ליבן אליין דעם עבר, א בריק צו בויען פון'ם גלות קיין ארץ־יש־ראל דורך גרינג־לאך לערנען העבריאיש, תנ"ך און מאדערנע העבריאישע ליטע־ראטור, אין דער איינציקער נאטירלאכער וועג וואס קען פירן צו א דערפאלג הן אין דעם זין פון באריכטערן די יזעיות פון'ם קינד, הן אין דעם זין פון עכטער נאציאָ־נאלער דערציאונג.

יערער איד, וואס ארץ־ישראל איז אים טייער, וואס בענקט זיך מער ווייניקער צו א פארטיי, וואס האט אויף איר פאן "ציון" כוז טראכטן צו בערענגען זיינע קינדער אין געוויסע פארבינדונגען מיט די טויזנטער קינדער אין ארץ־ישראל און דאס דערציאונגס פּראגראם מוז זיין דער זיכערסטער בריק צווישן גלות און ארץ־ישראל: א בריק פון פארשטענדיקונג הן בנוגע די אידעאלן און האפענונגען, הן בנוגע דער שפּראך וואס אין די חיפּוש פארשטענדיקונג אין דער דערציאונג פון קינ־ער.

אויסגייענדיק פון דעם שטאנדפּונקט מוזן מיר לעבנסהאפטיק מיט וועלכע באגריסן די גרינדונג פון דער אידישער פאלקס שול מיט א גליכן פלאץ פאר אי־ריש און העבריאיש כדי אזוי ארום בויען אונזער בריק. אין וועלכער מיר נויטיקן זיך אזוי.

ארץ־ישראל און העבריאיש אין דער יסוד פון א וועלטלאך־אידישער שול. אין דער אידישער פאלקס־שול הערשט און אט־מאספערע פון נאציאנאליזם און ליבע, צו די אלע אידעאלן פאר וועלכע אונזער פאלק האט געקעמפט מיט אזויפיל מסי־רת נפש.

די אידישע פאלקס שול איז ניט גרא־דע א פלאץ אביערשפּאנטן נאציאָ־נאליסטישן שפּוועניזם, אָבער דאך א גע־זונטע, פרוכטבארע שעפערישע אטמאס־פערע וועט דארט הערשן און דאס ווינשן מיר און אין דעם זין באגריסן זי מיר מיט א קרעפטיקן יישר כוח.

עס איז ניט קיין נייעס —

אז דער דאזיקער בריוו אין דער בעסטער אויף דער אידישער נאס.

זאָגן איז ניט סיין קונץ!

פאקטן איבערצייגן!

אז זינט איך האב אנגעהויבן צו באקן דעם נייעס

טערקישן בריוט, קרים בריוט און דעם ספּעציעלן קימעל בריוט

איז עס באליבט געווארן ביי אלע מיינע קאסטאמערס. איך בעט דארום דאס אידישע פּובליקום:

פּרובירט אויס די דאזיקע נייע בריוטן

איך גאראנטיר עס פאר דעם בעסטן אידישן בריוט וואס איז זיך א היימישן טעם.

וואָרקינגמענס בעקערי בריוט

איז דאס בעסטע וואס איך קאָנט באקומען

מיר גאראנטירן אז אונזער בריוט ווערט געבאקן פון די בעסטע כשר'ע מאטעריאלן.

פּריש טאָג איין, טאָג אויס

פיינער ברוינער כרופּקער בריוט און ראָלס פון יעדן סארט

פּרובירט זיי אויס היינט

פארלאנגט אונזערע נייע בריוטן פון אייערע סטאָרקיפּערס. אויב ער האט זיי ניט, וועלן מיר אייך צושיקן א סעמפּל פון יעדן סארט.

גיט אכטונג אויף דעם לייבל אויף אלע אונזערע בריוטן

קאָנטרי סטאָרקיפּערס

אויב איר האט נאך ניט געהאט אונזער בריוט אין אייער סטאָר, שרייבט אונז באלד.

מיר מאכן איצט ספּעציעל פאר סטאָרס א געוויקלטן "האוס מייד" לאבן וואס מיר גאראנטירן צו זיין פון דער בעס־טער קוואליטעט און האלטן פריש א ליינגערע צייט. דער דאזיקער בריוט ווערט זייער א סך פארקויפט אין אלע גרעסטע גראסעטעריעס.

ספּעציעלע פּרייזן — גוטע באדינונג

Workingmen's Bakery Ltd.

312 STELLA AVE. PHONE 52 910

WINNIPEG, MAN.

ס. ראבטין, איינגנטימער

WORKING MENS UNION BAKERY LTD. 312 STELLA AVE PHONE 4 MO 16 OZ

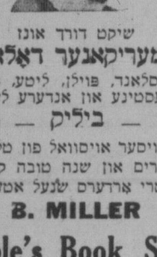

שיקט דורך אונז

אמעריקאנער דאָלארן

קיין רוסלאנד, פּוילן, ליטע, רומעניע, פאלעסטינע און אנדערע לענדער

שנעל — בליק — ראעל

א גרויסער אויסוואל פון טליתים, מחזורים און שנה טובה קארטס

קאנטרי אדרעס שנעל אטענדעט

B. MILLER

People's Book Store

816 MAIN ST. PHONE 57 646

BOSTON HAT WORKS

איין טאָג באדינונג

וואקיישאנס זיינען פאראיבער. איז אייער העט פארטיק צייט צוריק צו דער ארבעט מיט אייך? לאזט אונז עס מאכן אין פערפעקטן צושטאנד

מיר קומען און מיר דעליווערן

566 מיין סט. טעל. 25 623

דאָס מילך

געווינט יעדן טאָג

נייע פריינט

ס'איז דא אן אומפארגלייכבארע פעט־קייט אין סט. ענדריוס מילך ווייל עס איז דא מער קרים אין פלעשל. גלייכ־גילטיקע אפּעטיט דערוועקן זיך צו איר פעטער גוטסקייט, און די דאזיקע רייניע, געשמאקע, פּאסטעריזירטע שפּייז איז גוט פאר אלט און יונג צו־גלייך.

St. Andrews DAIRIES WINNIPEG

מער קרים פער כאָטל

טעלעפאָנירט

53 693

און אדרעס א פלעשל — פארזוכט עס — און איבערצייגט זיך אז אז ס'איז דאס אטענדעט

בלויז צוויי וואָכן צו יום-טוב

און מיר זיינען זיכער אז איר ווילט אויסזען אמבעסטן לכבוד יום טוב.

לייגט ניט אָפּ אויף שפּעטער

שיקט צו אונז אייערע קליידער אין לאזט אונז זיי מאכן אויסזעען פרישע ווי ניי, מיט אונזערע מאדערנע מעטאדן פון

דריי קליינינג, פּרעסינג

אדער

פּארכן

מיר ספּעציאליזירן זיך אויך אין

רדיי קליינינג און פארכן — קוירטענס, דרעיפּעריס, קארפּעטס

פאָנט 86 685 און אונזער דרייווער וועט צו אייך קומען

Morris Dry Cleaners

פאָל אפּראמונג

סאָנוואָרטי און סעמי-טרימד וואָל-פייפער

ספּעציעלע רעדוקציעס

פער ראָל—

רעגולאר $1.00, ספּעשל __ 60 ס.
רעגולאר 75 ס., ספּעשל __ 45 ס.
רעגולאר 50 ס., ספּעשל __ 30 ס.
רעגולאר 35 ס., ספּעשל __ 20 ס.
וואַרניש טייל פייפערס, א ראָל 25 ס.

דשאנסאָנס עלעקטריק פּלאָר סענדער און פאָלישער

צו פאַרענטן

סענדער, א טאָג _____ $2.00
פאָלישער, א טאָג _____ $1.50

פּלאָר וועקס

דזשאנסאָנס, א פונט _____ 58 ס.
ד. און ק., א פונט _____ 50 ס.

ספּעציעלע פּרייזן פאר יום-טוב

"איזי קאוט" פאר אינערלאכן געברויך, פארבט זיך לייכט

ווייסע, א גאל. $4.40; ½ גאל. $2.25
קוואַרטס, $1.25; פּיינטס, 70 סענט

קאָלירן־ריקע: א גאל. $4.10; ½ גאל. $2.15; קוואַרטס, $1.15; פּיינטס, 65 סענט.

מארש-וועלס ערשטע קוואליטעט הויז פּיינט

ווייסער: א גאלאָן, $4.40; ½ גאלאָן $2.25; קוואַרטס, $1.25; פּיינטס, 70 סענט.

קאָלירנדריקע: א גאלאָן $4.10; ½ גאלאָן, $2.15; קוואַרטס, $1.15; פּיינטס, 65 סענט.

פלאָר פּיינטס: ½ גאלאָן, $2.15; קוואַרטס, $1.15; פּיינטס, 65 סענט.

DONER & COPP

האַרדוואַר, פּיינטס, גלאָז, וואָל פּייפער, עלעקטרישע און בילדינג סופּליס און א. וו.

Phone 57 066 — 847 Main St.

דר. אוירל שאפּירא, דענטיסט

א זון פון מר. און מרס. ה. שאפּירא, פון ווינניפּעג, האט לעצטנס דערעפנט אן אפיס אין טראנסקאנא.

דר. שאפּירא האט שטודירט אין ווינניפּעג און גראדואירט פון דענטאל קאלעדזש, טאראנטא. ער איז געווען זייער פאפולער צווישן זיינע מיטשילער און האט זיך אויסגעצייכנט מיט זיין פרייענטלאכער גוטמוטיקייט און מיט זיינע פעאיקייטן ווי אן ערנסטער סטודענט.

פארן בית־יתומים

חשוב'ער רעדיקטאר פון "דאס אידישע וואָרט": — איך שיק אייך א מאני אר־דער אויף $5.00 און בעט אייך אזוי גוט זיין איבערגעבן דאס צום בית־יתומים.

מיט דרך־ארץ,
קארל וואלדמאן,
מאזארט, קאסק.

דערעפנט א נייע סטאר אויף סעלקירק עווענוי

די ברידער מאראנץ, וועלכע האבן דער־פאלגרייך אנגעפירט סטארס אין ווינניפּעג, טראנסקאנא און אגר, און האבן אויך גע־האט דערפארונג אין די האלסייל רשא־בינג ביזנעס, האבן דערעפנט א נייע סטאר אין 476 סעלקירק עווע., און זיי אנאנסירן א גרויסן דערעפענונגס סייל אויף שבת פרי, מיט א גרויסן סטאק פון אלערליי סחורות, איבערהויפּט שיך, זאקן, אונטער־ווער און א. וו. פאר מענער פרויען און קינדער. דאס איז די צווייטע סטאר וואס די ברידער מאראנץ פירן איצט אז און זיי פארשפּרעכן צו פארקויפן זייער סחור רח אזוי ביליק ווי די גרעסטע דעפּארט־מענט סטארס אין שטאט.

פאר דעם ערשטן דערעפענונגס טאג אנאנסירן זיי ניט קיין באזונדערע באר־גענס, נאר זיי וועלן אוועקגעבן פרייז $30 צעטייל צווישן די ערשטע 20 לאסטאָ־מערס וואס וועלן אריינקומען אין סטאר.

דר. יצחק ווייסטוב

(צו דער דערעפענונגס פון דעם בית־ספר עממי)

אבער וואו אונזערע קינ־ער גיבן אפ כמעט די בעסטע צייט פון דעם טאג פאר אל־געמיינע לימודים אין עקאנאמיע פון דער צייט זייער ווייניק זיך אין די חיפּוזאד אין אביסעלע א ווארימע נאציאנאלע אידישע סביבה דעם אידישן מינד צו געבן.

דעם שיינעם אידישן עבר אין א פאר־בענרייכער מאדערנער פארם דורכצופירן דורך לערער וואס ליבן אליין דעם עבר, א בריק צו בויען פון'ם גלות קיין ארץ־יש־ראל דורך גרינג־לאך לערנען העבריאיש, תנ"ך און מאדערנע העבריאישע ליטע־ראטור, אין דער איינציקער נאטירלאכער וועג וואס קען פירן צו א דערפאלג הן אין דעם זין פון באריכטערן די יזעיות פון'ם קינד, הן אין דעם זין פון עכטער נאציאָ־נאלער דערציאונג.

יערער איד, וואס ארץ־ישראל איז אים טייער, וואס בענקט זיך מער ווייניקער צו א פארטיי, וואס האט אויף איר פאן "ציון" כוז טראכטן צו בערענגען זיינע קינדער אין געוויסע פארבינדונגען מיט די טויזנטער קינדער אין ארץ־ישראל און דאס דערציאונגס פּראגראם מוז זיין דער זיכערסטער בריק צווישן גלות און ארץ־ישראל: א בריק פון פארשטענדיקונג הן בנוגע די אידעאלן און האפענונגען, הן בנוגע דער שפּראך וואס, אין די חיפּוש פארשטענדיקונג אין דער דערציאונג פון קינ־ער.

אויסגייענדיק פון דעם שטאנדפּונקט מוזן מיר לעבנסהאפטיק מיט וועלכע באגריסן די גרינדונג פון דער אידישער פאלקס שול מיט א גליכן פלאץ פאר אי־ריש און העבריאיש כדי אזוי ארום בויען אונזער בריק. אין וועלכער מיר נויטיקן זיך אזוי.

ארץ־ישראל און העבריאיש אין דער יסוד פון א וועלטלאך־אידישער שול. אין דער אידישער פאלקס־שול הערשט און אט־מאספערע פון נאציאנאליזם און ליבע, צו די אלע אידעאלן פאר וועלכע אונזער פאלק האט געקעמפט מיט אזויפיל מסי־רת נפש.

די אידישע פאלקס שול איז ניט גרא־דע א פלאץ אביערשפּאנטן נאציאָ־נאליסטישן שפּוועניזם, אָבער דאך א גע־זונטע, פרוכטבארע שעפערישע אטמאס־פערע וועט דארט הערשן און דאס ווינשן מיר און אין דעם זין באגריסן זי מיר מיט א קרעפטיקן יישר כוח.